

מערך פעילויות בנושא מיגדר וזהות מינית

פעילות ראשונה: נשים, גברים ומה שביניהם

מגדר מתייחס למאפיינים פסיכולוגיים, חברתיים המשויכים להתנהגות "נשית" או "גברית" בתרבות מסוימת, בזמן נתון. מאפיינים אלה יכולים לבוא לידי ביטוי בתחומי עניין, בסגנון לבוש, באורך השיער, בסגנון הדיבור, בטון ובאינטונציה, במחוות, בשפת הגוף ובאופן הבעת הרגשות.

המונח מגדר מתקשר למונחים של "מין" ו"מיניות", משום שחלק מרכיביה של הזהות המגדרית (הנשית או הגברית) הם מאפיינים הקשורים במיניות.

זהות מגדרית היא עשייה יומיומית. מהרגע שאנו מתעוררים בבוקר ובחרים איך להתלבש או לדבר, אנו עושים אינספור בחירות מגדריות, שביחד יוצרות את הזהות המגדרית שלנו בכל רגע מחדש.

מטרות:

- פעילות פתיחה לנושא מגדר וזהות
- מתן ביטוי להבחנות בין גבר לאשה התלויות בחברה, בתרבות ובחינוך
- דיון בנושא הסטראוטיפים לגבי נשים וגברים
- הגברת המודעות לנושא השוויון בין-המינים

חומרים:

- דפים לבנים
- מגזינים צבעוניים
- מספרים ודבק

מהלך הפעילות:

שלב א':

יושבים בקבוצות סביב שולחנות כאשר כל קבוצה מונה 3-4 משתתפים. מחלקים לכל קבוצה 2 דפים, מבחר מגזינים, דבק ומספרים. מסבירים לקבוצה שדף אחד מוקדש ל"נשים" והשני מוקדש ל"גברים". (ניתן להכין מראש כותרת גדולה על כל דף)

ההנחייה היא לדפדף במגזינים ולמצוא פריטים או היגדים המאפיינים או המשויכים לנשים, לגזור ולהדביק על הדף ה"נשי" ופריטים "גבריים" להדביק על הדף ה"גברי". (אם רוצים לחסוך את הדפדוף, אפשר לגזור את הפריטים וההיגדים מראש)

יתכן וכבר בשלב זה יתעורר ויכוח בין חברי הקבוצה לגבי פריטים מסוימים. יש לעודד את חילוקי הדעות ולבקש שישמיעו אותם במליאה.

שלב ב':

מתכנסים למליאה. כל קבוצה מציגה את התוצרים שלה ומספרת על תהליך הבחירה:

- כיצד נערכה הבחירה? (מהם המאפיינים של הבחירות הנשיות/הגבריות?) עד כמה היתה הבחירה קלה, ברורה וחד משמעית?
- האם היו חילוקי דעות לגבי פריטים או אמירות כלשהן?
- בחרו פריט אחד שאינו חד משמעי לדעתכם והסבירו למה...

לסיכום: ניתן לקרוא את הקטע:

מגיל אפס

(מתוך: "הפמיניסט" / קובי ניב)

זה שיש כמה הבדלים בין בנים לבנות, את זה כל אחד ואחת רואים. יש רק ויכוח קטן אם ההבדלים האלה עושים את מי מהמינים טוב יותר, אבל לא נדון בזה עכשיו. הפעם נתרכז בשאלה: ממה נובעים ההבדלים הללו?

עד עכשיו השאלה הזו היתה די תיאורטית מבחינתי, אבל לפני כמה שבועות נולדה לי בת (תודה, תודה), אחרי שכבר גידלתי בן לגיל שבע (שוב תודה) ועכשיו אני כבר יכול לעקוב אחרי ההבדלים ביחסה של הסביבה.

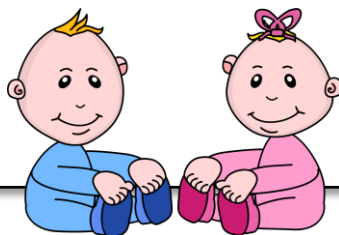
ההבדלים ביחס הסביבה מתחילים ממש מגיל אפס, כבר מהמתנות הראשונות שהילדים מקבלים. איזה מתנות קיבל הבן שלנו כשנולד? כמעט על המתנות היו צעצועים שנועדו לפתח את המחשבה, התנועה, הראייה, השמיעה המוזיקלית וכן הלאה. חוץ מכמה עשרות הצעצועים הוא קיבל גם שלוש חליפות בגדים.

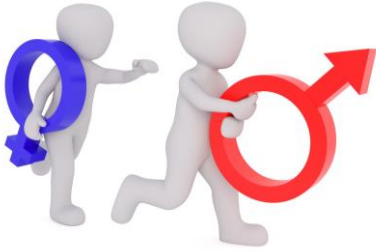
והנה, כשנולדה לנו בת, אלו מתנות קיבלה היא? בגדים, שמלות, בגדים, שמלות, בגדים (שמלות כבר אמרתי?). חלוקת הצבעים היתה 85% ורוד, 10% אדום ו 5% סגול. חוץ משלושה יוצאי דופן, כל עשרות המתנות היו בגדים, בגדים, בגדים.

את ההבדל הזה במתנות שנותנים הקרובים והדודות והדודים והחברים, יהיה קשה מאוד לתרץ בנימוקים תורשתיים או גנטיים (אלא אם כן מדברים על הגנים של הדודים והדודות). גם יהיה קשה לתרץ את זה ברצון החופשי של מקבלי המתנות. התינוק בן השבוע לא ביקש צעצועים והתינוקת בת השבועיים לא ביקשה שמלות.

ההבדל היחיד הוא שאנשים (וזה כולל נשים!) חושבים שתינוק גבר צריך לקבל דברים שיעודדו אותו לפעול ולהתפתח ואילו תינוקת אישה צריכה דברים שיגרמו לה להיות קישוט חמוד ויפה.

ההבדל היחיד, במקרה הברור הזה, לא קיים במציאות. הוא קיים אך ורק בראש של אנשים, במוחה של החברה.

פעילות שנייה: נשים וגברים – לא מה שאתם חושבים...

מטרות:

- ניפוץ מיתוסים בנושא הבדלים מגדריים
- חשיפה לנתונים מהימנים בנושא

מהלך הפעילות:

מחלקים את הקבוצה לשתי קבוצות מתחרות ועורכים חידון נכון/לא נכון על גברים ונשים. לכל קבוצה בתורה, מפנים שאלה. ענו נכון - זוכים בנקודות, טעו - לא זוכים.

שאלות לדוגמא: (ניתן לבחור בהתאם לאופי החניכים והפנימייה)

1. נשים משוחחות בטלפון פי שלוש מגברים. (נכון)
הסבר: האזורים המילוליים במוחה של אישה גדולים במעט מאלו שבמוחו של גבר. שיחת טלפון בין שתי נשים נמשכת 20 דקות בממוצע. שיחה בין שני גברים אורכת 6 דקות בממוצע. אבל חשוב לזכור שתמיד יש יוצאים/יוצאות מן הכלל...
2. ההשפעה הפיזית והפגיעה הבריאותית של אלכוהול בקרב גברים היא קשה יותר, מאשר בקרב נשים. (לא נכון)
הסבר: לנשים יותר תאי שומן ולגברים יותר תאי שריר, לכן גם כאשר הגבר והאישה הם בעלי משקל שווה, השפעת האלכוהול על האישה תהיה חזקה יותר.
3. יותר גברים מנשים, מעדיפים לצפות בתוכניות ספורט בטלוויזיה. (נכון)
הסבר: 69% מהגברים צופים בספורט בטלוויזיה, לעומת 43% מהנשים. (נכון)
4. על פי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 8 שנים לאחר שסיימו ללמוד בכיתה י"ב, 40% מהגברים ומהנשים המשיכו ללימודים על-תיכוניים. (לא נכון)
הסבר: 38% מהגברים ו- 50.6% מהנשים המשיכו ללימודים על-תיכוניים
5. בנים מתחילים לדבר מוקדם יותר מהבנות. בגיל שנתיים אוצר המילים שלהם גדול פי 2 ויותר מאוצר המילים של בנות בגילם. (לא נכון)
הסבר: זה בדיוק להיפך... בשלוש השנים הראשונות של החיים, באופן גורף, הבנות מתפתחות בכל התחומים יותר מוקדם מהבנים: בתחום המוטורי, השפתי, השכלי והחברתי" טוענת ד"ר יוכי בן נון, פסיכולוגית התפתחותית בכירה בשירותי בריאות כללית. בהמשך זה משתווה, ומגיל שש ואילך בערך יהיו דברים מסוימים שהבנים יהיו טובים יותר בהם, ואילו בנות יהיו מפותחות בתחומים אחרים.
6. בנים עד גיל שלוש בוכים באותה תדירות ובאותה עצמה כמו בנות (באותו הגיל) ואף יותר. (נכון)
7. נשים מזפזפות (מעבירות ערוצים בטלוויזיה) יותר מגברים. (לא נכון)
הסבר: לפי מחקרים סטטיסטיים גברים מזפזפים יותר.
8. הפרעות אכילה היא תופעה המצויה רק בקרב נשים. (לא נכון)
הסבר: יש הערכה שבערך 10% מהסובלים מהפרעות אכילה הם גברים ויתכן שאף יותר. (אלא שלהם קשה מאוד לבקש עזרה, משום שהפרעות אכילה עדיין נחשבות ל-"מחלה נשית"...) "
9. יותר נשים מגברים חושבות שהאישה האידיאלית צריכה להיות מושכת מינית (לא נכון)
הסבר: 23% מהנשים לעומת 49% מהגברים סבורים שהאישה האידיאלית צריכה להיות מושכת.
10. ישנם יותר פרופסורים גברים מנשים. (נכון)
הסבר: רק 13.6% מהפרופסורים בארץ הן בעצם פרופסוריות.
11. רוב מקבלות התואר השלישי – דוקטורט הן בעצם נשים (בהפרש זעיר) (נכון).
12. תינוק יודע את מינו הביולוגי כבר בגיל שנה (לא נכון).

- הסבר: אנו יודעים לציין את המין הביולוגי שלנו בסביבות גיל שנתיים וחצי בעקבות התפתחות השפה.
13. מתוך כלל הממשיכים בלימודים אקדמאיים, אחוז גבוה יותר מהגברים פונים ללימודי הנדסה, טכנאות ותחומים דומים, לעומת נשים הפונות לתחומים אלה. (נכון)
 14. לגבי מעורבות באלימות פיזית הבנים מובילים בהפרש קטן של 10% בלבד. (לא נכון)
 - הבנים מובילים בהפרש גדול - 49% מהבנים סיפרו שהיו מעורבים באלימות כזו, לעומת 7% בלבד מהבנות.
 15. לעיתים קרובת נערים רואים בניסיון מיני, הוכחה לגבריותם. (נכון) כדאי לעורר את השאלה מה אנחנו חושבים על בנות עם ניסיון מיני לעומת בנים עם ניסיון מיני...
 16. בחטיבות הביניים בישראל הנערות מפחדות יותר מהנערים להגיע לבית הספר. (לא נכון)
 - במחקר 13% מהנערים דווחו על היעדרויות מבית הספר כתוצאה מפחד, לעומת 6% מהנערות.
 17. הומוסקסואליות ולסביות נחשבת להפרעה נפשית. (לא נכון) בשנת 1972 הוחלט על ידי איגוד הפסיכולוגים והפסיכיאטרים למחוק את ההומוסקסואליות והלסביות מרשימת ההפרעות הנפשיות. מדובר במשיכה מינית לבן/בת מאותו המין ולא יותר מזה.
 18. הנשים הראשונות שזכו להצביע לראשות הממשלה ולפרלמנט הן נשות אמריקה (לא נכון) הנשים הראשונות שקיבלו זכות הצבעה הן נשות ניו-זילנד. נשות אמריקה קיבלו זכות בחירה רק בשנת 1920, כאשר באנגליה הן זכו ב 1918 ובצרפת ב 1944 ואצלנו בשנת 1926 לאחר מאבקים רבים הוכרזה זכות בחירה לנשים.
 19. נשים חיות בממוצע 3.5 שנים יותר מגברים. (נכון) גברים חיים עד גיל 76 בממוצע לעומת נשים החיות עד גיל 80 בממוצע.
 20. שוביניזם היא תפיסת עולם התומכת ומקדמת שוויון זכויות לנשים. (לא נכון) פמיניזם היא תפיסת עולם התומכת ומקדמת שוויון זכויות לנשים. שוביניזם היא תפיסת עולם המניחה שהמין הגברי טוב יותר מהמין הנשי, ובשל כך מצדיקה אפליות כלפי נשים.
 21. בכנסת ה-20 מכהנות 34 נשים, קצת יותר מרבע מכלל חברי הכנסת. (נכון)
 22. בלימודי הפיזיקה שיעור הנערים הנבחרים במבחן בגרות הינו פי שניים מהנערות. (נכון)
 23. אין הבדל בין שיעור הגברים הנוחרים לבין שיעור הנשים הנוחרות. (לא נכון) כשליש מהגברים נוחרים באופן כרוני בעוד רק כחמישית מהנשים נוחרות. חלק מההבדלים הם הבדלים ביולוגיים. החוקרים סוברים כי ההבדל נעוץ בשטח הגדול יותר של תיבת הקול אצל הגברים.

(הנתונים נאספו מנתונים מחקריים וכתבות באינטרנט)

לסיכום חשוב לומר שעדיין קיימת הציפייה מהבנות להיות עדינות, רכות ומטופחות ואילו מהבנים להתנהג כגברים ולא להחצין יותר מידי רגשות. המסרים התרבותיים האלו מועברים לילדים ומחזקים תפקידים והתנהגויות מסוימות. אין ספק שזה מעצב את התפקיד המגדרי, אך הדברים תלויי תרבות, ולפחות בתרבות המערבית ההבדלים המגדריים הקלאסיים הולכים ומשטשים. היום אנחנו במעין דור מעבר, מהבדלים מגדריים מאוד ברורים למין בנייה חדשה של גבר אחר ואישה אחרת.

כיום יש יותר עירוב, בנות עוסקות גם בטכנולוגיה וממלאות תפקידים שהיו מקובלים כגבריים והבנים מרשים לעצמם להחצין רגשות ולהיות יותר רגישים וקשובים. הזמן עושה את שלו והמצב ילך ויתאזן. נשים תהיינה לא פחות טובות מגברים בתחומים מסוימים ואולי בדברים שנשים טובות גם גברים ישתפרו. היום בדור הצעיר כשגברים מחתלים ומבשלים, זה מפתח רגישות ותקשורת טובה יותר. כמו כן זה מחייב את הגברים להפעיל כל מיני יכולות שבעבר לא הפעילו אותם.

לסיום ניתן להקרין את הסרטון הבא: <https://www.youtube.com/watch?v=IUqPk0Z2yFk>

(יש לצפות לפני ההקרנה ולבדוק את התאמתו לחניכים ולפנימייה).

פעילות שלישית: דיון בעד ונגד - שירות נשים בצבא

מטרות:

- יישום נושא השוויון בין המינים על מקרה ספציפי
- פיתוח יכולת ההקשבה לדעות שונות
- פיתוח יכולת הטיעון והדיון

מהלך הפעילות:

מספרים את סיפורה של אליס מילר. מחלקים את הקבוצה לשתי קבוצות: בעד ונגד. נותנים לכל קבוצה את הסיפור ואת כרטיס המשימה שלהם. לאחר שכל קבוצה העלתה את טענותיה מתכנסים למליאה ומנהלים דיון בנושא. לסיום: מספרים את סוף הסיפור...

מקרה אליס מילר

אליס מילר נולדה וגדלה בדרום אפריקה. מאז נעוריה גילתה עניין בטייס. היא הכשירה את עצמה לטוס כבר בדרום אפריקה וקיבלה רישיון טיסה התקף במדינות רבות. ביום 13.12.90 גויסה לצה"ל במסגרת העתודה האקדמית שבמהלכו למדה אווירונאוטיקה בטכניון בחיפה, השלימה בהצלחה את חוק לימודיה והתייצבה לשירות פעיל. כשנה לפני כן, ביקשה לקבל זימון למבדקי טייס אך בקשתה נדחתה. קצינת העתודה כתבה אליה שעל פי הוראות הפיקוד העליון אין לשבץ נשים במקצועות לחימה. אליס לא אמרה נואש. היא כתבה לרשויות הצבא כי היא מערערת על חוקיות הדחייה ופירטה את נימוקיה. בעקבות זאת זומנה לפגישה עם מפקד חיל האוויר, אך גם פגישה זולא קידמה את עניינה. זמן מה לאחר הפגישה, הצבא הודיע לה כי אין מקום לבדוק את התאמתה לקורס טייס לאור המדיניות המוכתבת שלפיה "אין לשבץ בנות בתפקידי לחימה". על רקע זה פנתה אליס מילר לבג"ץ (1994) וביקשה לחייב את חיל האוויר לקבלה למבחני טייס.

טיעוני הצבא נגד העתירה:

1. נשים פטורות משירותי ביטחון עקב נישואין, הריון ולידה ולכן אינן משרתות תקופה ארוכה כמו גברים. לכן לצבא לא כדאי להשקיע בהכשרה יקרה כמו שדורש התפקיד.

2. גם אם טייסת זו או אחרת תשרת לאורך זמן היא עשויה להיעדר באופן זמני משירות בשל אילוצים הקשורים למינה (למשל הריון) ובכך לפגוע בתכנון המבצעי וביכולת הצבאית.
 3. לשם קליטה הולמת של נשים לקורס טייס יש להתאים עבורן את המתקנים הצבאיים וגם זה דורש השקעה כספית.
 4. האישה משוללת תוקפנות מטבעה ומתקשה יותר לתפקד בתנאי לחץ.
 5. שיתוף נשים יפגום בגיבוש הנוצר בין החיילים (למשל, עלולים להתעורר מתחים מיניים ותחרויות על רקע מיני).
 6. ביחידות צבאיות מעורבות ייפנו גברים להגן על נשים שלצדם, מה שיפגום בתפקודם הצבאי.
 7. חיילת קרבית שהיא גם אם, תתקשה לעזוב את ילדיה במיוחד אם הם בגיל הרך, על מנת לצאת לקרב.
 8. לאישה הנופלת בשבי צפויות סכנות קשות יותר מאשר לגבר.
- יצוין כי עד למועד הדיון סיימה אליס מילר בהצלחה קורס קצינות והוענקה לה דרגת קצונה. אך רצונה להתקבל לקורס טייס ולשרת בתפקיד טייסת נותר איתן כשהיה.

כרטיסי משימה:

קבוצה מס' 1 - בעד

דמיינו שאתם עורכי דין ואליס מילר פונה אליכם בבקשה לעזור לה לשכנע את בג"ץ שהחלטת הצבא אינה הוגנת. נסו להעלות טיעונים אפשריים ומשכנעים נגד החלטת הצבא.

קבוצה מס' 2 - נגד

דמיינו שאתם עורכי דין המייצגים את צה"ל. היעזרו בטיעוני הצבא על מנת לשכנע את בית המשפט בעד ההחלטה.

סוף הסיפור: (רצוי לספר בע"פ)

בג"ץ החליט ברוב דעות לחייב את צה"ל לקבלה למבחני טייס.

לטענת השופטים, חלק מהטעמים של צה"ל הם סבירים וחלקם בכלל לא ראויים לדיון. מדובר בפגיעה בשוויון מחמת הפליה על רקע מיני. במקרה כזה בית המשפט חייב להתערב בשיקולי צה"ל. אי אפשר לפסול נשים לתפקיד כלשהו בגלל היותן נשים. הטענה שהכשרת נשים לתפקיד טייס היא יקרה ולא כדאית היא טענה צורמת ועל צה"ל להשקיע מתקציבו כדי למנוע פגיעה בשוויון. השוויון בין-המינים הוא נורמה חברתית שצריכה לחול על כולם וגם על צה"ל.

דעת המיעוט טענה כי התנגדות חיל האוויר היא סבירה ומתבססת על הבחנה עניינית בין גברים לנשים, ועל כן אין בה אפליה פסולה. (בג"ץ 4541/94 אליס נ' שר ביטחון מט(4) 94)

ומה התפתח מאז?

אליס מילר פרצה את הדרך ופתחה את קורס הטיס גם לנשים. אמנם מאז החלטת בג"ץ שניתנה ב־1995 רק 49 נשים סיימו אותו למרות המאמצים הכבירים של חיל האוויר להגדיל את מספר הבנות המתגייסות לקורס טיס ולאפשר תנאים אופטימליים להצלחתן מבלי לפגוע ברמת הטיסה.

מידי שנה מגיעות לצה"ל יותר ויותר בנות עם נתונים גבוהים, אך במבחן התוצאה חלק ניכר מהן מוותרות מראש על הקורס, חלק אחר נכשל במיונים, והשאר לא מצליחות בקורס עצמו, הנמשך שלוש שנים, עד סופו. והחדשות הטובות הן שכיום טסות בחיל האוויר באופן פעיל יותר מ־40 קצינות בסדיר ובמילואים, מהן חמש טייסות מטוסי קרב, 20 נווטות קרב, 11 טייסות מסוקים ועשר טייסות ונווטות תובלה.

אחת הבעיות המרכזיות היא חוסר ההתאמה בבניית מסלול השירות לטייסות, כך שבצד הקריירה הצבאית הן תוכלנה להביא ילדים לעולם ולהקים משפחה. בשנתיים האחרונות חל שינוי תפיסתי בחיל האוויר, ומסלול שירות ייחודי וגמיש הרבה יותר הותאם לקצינות מצטיינות שסומנו כבעלות פוטנציאל לפקד על טייסות מבצעיות בעתיד.

